Sv. Gertruda Veliká

Benedikt XVI. na generální audienci, náměstí sv. Petra 6.10.2010

Drazí bratři a sestry,

Svatá Gertruda Veliká, o níž bych dnes chtěl mluvit, nás i tento týden zavede do kláštera v Helftě, kde se zrodilo několik mistrovských děl latinsko-německé, ženské náboženské literatury. K tomuto světu patří Gertruda, jedna z nejslavnějších mystiček, jediná žena Německa, která dostala přídomek "Veliká" díky svému kulturnímu a evangelnímu formátu. Svým životem a svým myšlením jedinečným způsobem ovlivnila křesťanskou spiritualitu. Je to výjimečná žena, obdařená zvláštními přirozenými talenty i mimořádnými dary milosti, hlubokou pokorou a vroucí horlivostí pro spásu bližních, vnitřním společenstvím s Bohem v kontemplaci a v pohotovosti pomáhat potřebným.

V Helftě se systematicky setkávala se svou učitelkou Mechtildou z Hackebornu, o níž jsem mluvil na audienci minulou středu; navazuje vztah s Mechtildou z Magdeburgu, další středověkou mystičkou; vyrůstá v něžné a náročné, mateřské péči opatky Gertrudy. Od těchto třech spolusester čerpá poklady zkušenosti a moudrosti; zpracovává je ve vlastní syntéze a prochází vlastním náboženským vývojem s bezmeznou důvěrou v Pána. Vyjadřuje bohatství spirituality nejen svého mnišského světa, ale také a především biblického, liturgického, patristického a benediktinského prostředí, jemuž dává velice osobitou pečeť a velkou komunikativní účinnost.

Narodila se 6.ledna 1256 na slavnost Zjevení Páně, ale není známo nic o jejích rodičích, ani o jejím rodišti. Gertruda píše, že ji samotný Pán zjevil smysl tohoto jejího prvního vykořenění*: "Vyvolil jsem si ji za svůj příbytek, neboť jsem našel zalíbení v tom, aby vše, co je v ní hodno lásky, bylo mým dílem. Právě z tohoto důvodu jsem ji vzdálil od všech jejích příbuzných, aby ji nikdo nemiloval z důvodů příbuzenství a já abych byl jediným důvodem citů, které v sobě nosí"* (*Le rivelazioni*, I, 16, Siena 1994, str. 76-77).

Do kláštera vstupuje ve věku 5 let roku 1261, jak bylo zvykem v té době, aby chodila do školy a formovala se. Stráví tady celý život, jehož nejvýznamnější etapy sama zaznamenává. Ve svých pamětech zmiňuje, že ji Pán zahrnoval shovívavou trpělivostí a nekonečným milosrdenstvím, zapomínaje na dětská, dívčí a mládá léta, která, jak píše, *"prožila v tak zaslepené pošetilosti. Myšlenkami, slovy i skutky jsem se pouštěla bez výčitek svědomí, jak si nyní uvědomuji, do všeho, co se mi líbilo a bylo dovoleno. A kdybys mě nebyl chránil jednak tím, žes mi dal vrozený odpor k zlému a zálibu v dobrém, jednak zvenčí výtkami mých nejbližších, a kdybych byla žila jako pohan mezi pohany, nikdy bych byla nepoznala, že ty, můj Bože, odměňuješ dobro a trestáš zlo. Ale ty sis mě vyvolil a připravoval už od dětství, od mého pátého roku, mezi tvými nejoddanějšími přáteli v prostředí svaté řehole."* (*Ibid*., II, 23, str. 140).

Gertruda je mimořádnou studentkou, naučí se všechno, co je možné z vědních oborů *trivia* a *quadrivia*, tedy formace té doby; je přitahována věděním, věnuje se profánnímu studiu s horlivostí a houževnatostí a dosahuje studijních úspěchů, jež přesahují všechna očekávání. Třebaže nevíme nic o jejím původu, mnohé nám ona sama vypráví o svých mladických vášních.

Zmocnili se jí literatura, hudba, zpěv a umění miniatur. Má povahu silnou, rozhodnou, přímou a impulsivní; často mluví o tom, že je nedbalá. Uznává své nedostatky a pokorně prosí o odpuštění. S pokorou prosí o radu a modlitbu za své obrácení. To jsou rysy jejího temperamentu i vady, které ji budou provázet až do konce, takže se nad tím někteří podivují a ptají se, jak je možné, že si ji Pán tak oblíbil.

Ze studentky se pak stává osobou plně zasvěcenou Bohu v mnišském životě a po dvacet let se neděje nic mimořádného. Studium a modlitba jsou její hlavní aktivity. Mezi spolusestrami vyniká svými talenty; vytrvale upevňuje svou kulturu v různých oblastech. Avšak, během adventu roku 1280 začíná pociťovat nechuť k tomu všemu, zakouší marnost a 27. ledna 1281, pár dnů před svátkem Očišťování Panny Marie, večer při hodince kompletáře Pán osvěcuje její temnoty. Vlídně a něžně tiší neklid, kterým strádá, neklid, který Gertruda pokládá za dar Boží, *"aby se zhroutila věž samolibosti a zvědavosti, které třebaže nosím jméno a hábit řeholnice, bohužel, narůstaly s mou pýchou, a abych alespoň takto nalezla cestu a ukázal jsi mi tvou spásu"* (*Ibid*., II, 1, str. 87). Dostalo se ji vidění mladíka, který ji bere za ruku a převádí přes houštinu trní, které tísní její duši. V této ruce Gertruda rozpoznává *"drahocennou stopu oněch ran, které zasadily obžaloby našich nepřátel"* (*Ibid*., II. 1, str. 89) Tomu, který nás na kříži zachránil svou krví.

Od té chvíle se její život vnitřního společenství s Pánem zintenzivňuje především v nejvýznamnějších liturgických obdobích adventu, vánoc, postu, velikonoc, slavnostech Panny Marie a také když v době své nemoci nemůže chodit do chóru. Je to stejné liturgické podloží (*humus*) jako u Mechtildy, její učitelky. Avšak Gertruda ho popisuje jednoduššími, přímějšími a realističtějšími obrazy, symboly a výrazy, které odkazují bezprostředně na Bibli, na Otce a benediktinské prostředí.

Její životopis ukazuje na dva směry toho, co bychom mohli označit jako její zvláštní "konverzi": ve studiu, kde radikálně přechází od profánních humanistických studií k teologickým, a v mnišské observanci, kde přechází od života, který sama kvalifikuje jako nedbalý k životu intenzivní, mystické modlitby a mimořádného misijního zápalu. Pán, který ji vyvolil v mateřském lůně a již od útlého věku ji dal účast u stolu mnišského života, ji povolává svou milostí *"od zevnějších věcí k vnitřnímu životu a od pozemských starostí k lásce vůči duchovním věcem"*. Gertruda chápe, že od Něho byla vzdálena v zemi nepodobnosti, jak říká spolu se svatým Augustinem, a věnovala se příliš žádostivě svobodným uměním, lidské moudrosti, přehlížela přitom duchovní vědu a připravovala se o chuť pravé moudrosti; nyní je vedena na vrchol kontemplace, kde zanechá starého člověka, aby oblékla nového. *"Z literátky se stává teoložka neúnavnou a pozornou četbou všech posvátných knih, které mohla mít nebo si opatřit a naplňovala své srdce užitečnějšími a sladšími výroky Písma svatého. Měla proto vždy po ruce nějaké inspirované a povzbuzující slovo, kterým uspokojila toho, kdo se k ní přicházel poradit, a zároveň i biblické texty, které jsou vhodnější k vyvrácení jakéhokoli bludného názoru a schopné zavřít ústa jeho protivníkům"* (*Ibid*., I, 1, str. 25).

Gertruda to všechno proměňuje na apoštolát: věnuje se psaní a šíření pravdy víry s jasností, jednoduchostí a přesvědčivostí a slouží tak církvi láskou a věrností, takže je užitečná teologům a zbožným osobám a vzbuzuje u nich vděčnost. Z této její intenzivní činnosti se nám zachovalo málo také v důsledku událostí, které vedly ke zničení kláštera v Helftě. Kromě Vyslance Boží lásky nebo Zjevení, se nám zachovala Duchovní cvičení, vzácný klenot mystické duchovní literatury.

V řeholní poslušnosti byla naše světice *"pevným sloupem, pevnou šiřitelkou spravedlnosti a pravdy"* (*Ibid.*, I, 1, str. 26), praví její biografka. Svým slovem a příkladem vzbuzuje u druhých velkou horlivost. K modlitbám a skutkům pokání podle mnišských pravidel přidává i další, a to s takovou zbožností a tak důvěrnou odevzdaností Bohu, že vyvolává v každém, kdo ji potká, dojem, že se nachází v Pánově přítomnosti. A vskutku ji Bůh sám dává chápat, že ji povolal, aby byla nástrojem jeho milosti. Gertruda se necítí hodna tohoto nezměrného božského pokladu a vyznává, že jej nestřežila a nedocenila. Volá: *"Běda! Kdybys mi v mojí nehodnosti dal na památku také nějaké vlákno příze, musela bych k němu přistupovat s větší úctou než jak jsem to činila vůči tvým darům!"* (*ibid*., II, 5, str. 100). Avšak uznáním své ubohosti a nehodnosti přilnula k Boží vůli, *"protože jsem"*, jak píše , *"tak málo využila tvých milostí, nemohu mít za to, že byly dány jenom mně samotné, neboť tvá věčná moudrost nemůže být někým zmařena. Učiň tedy, Dárce veškerého dobra, který jsi mi zadarmo vlil dary tak nezasloužené, aby se četbou tohoto spisu srdce alespoň jednoho z tvých přátel dojalo myšlenkou, že tě tvá horlivost k duším přivedla k tomu, abys ponechal tak dlouhý čas tak nedocenitelně hodnotný drahokam uprostřed tak ohavného bahna mého srdce "* (*Ibid*., II, 5, str. 100).

Gertruda sama píše, že pro ni jsou cennější než všechno ostatní zejména dvě věci: *"Stigmata tvých spásonosných ran, která jsi mi vtisknul do srdce jako cenné klenoty, a hluboké a spásonosné zranění láskou, kterou jsi jej poznamenal. Zaplavil jsi mne těmito svými dary tolikeré blaženosti, že i kdybych musela žít tisíc let bez jakékoli vnitřní či vnější útěchy, jejich vzpomínka by mne dokázala utěšit, osvítit a naplnil vděčností. Kéž bys mne chtěl znovu uvést do nesmírné důvěrnosti tvého přátelství a různými způsoby mi otevřel onen vznešený svatostánek tvého Božství, kterým je tvé božské Srdce! K této spoustě dobrodiní jsi přidal i to, že jsi mi dal za Obhájkyni nejsvětější Pannu Marii, Tvou Matku, a že jsi mne často odporoučel její péči tak, jak by jen ten nejvěrnější z ženichů mohl doporučovat své matce svou milovanou nevěstu"* (*Ibid*., II, 23, str. 145).

V očekávání společenství, jež nemá konce, se její pozemský život uzavírá 17. listopadu 1301 či 1302 ve věku 46 let. V sedmém Cvičení přípravy na smrt svatá Gertruda píše: *"Ó Ježíši, ty, který jsi mi nezměrně drahý, buď vždycky se mnou, aby mé srdce zůstávalo s tebou, tvá láska setrvala se mnou bez možnosti rozdělení a můj přechod byl tebou požehnaný, aby můj duch, uvolněný od osidel těla, mohl najít spočinutí přímo v tobě. Amen"* (*Esercizi*, Milano 2006, str. 148).

Zdá se mi zřejmé, že tyto věci nepatří pouze minulosti, historii, ale že život svaté Gertrudy zůstává školou křesťanského života, přímou cestou a ukazuje nám, že středem šťastného života, opravdového života je přátelství s Ježíšem, Pánem. A tomuto přátelství se lze učit láskou k Písmu svatému, láskou k liturgii v hluboké víře, v lásce k Panně Marii tak, abychom stále reálněji poznávali Boha samého a tím pravé štěstí, cíl našeho života.